

Posudek na habilitační práci A. Findora „Morálka v predsudkoch: Skupinovo-orientovaný prístup k morálnemu usudzovaniu“

Habilitační práce A. Findora představuje jasně formulovaný výzkumný úkol, který spočívá v testu vlivu etnických kategorií / vnímané skupinové příslušnosti na naše morální uvažování. Její přínos je především v tom, že se snaží zahrnout studium různých skupin, tj. nesleduje pouze vztah „naší“ vs. „vnější“ skupiny (in- and out-group), ale skupiny kontextualizuje a je tak schopen rozlišit mezi vnějšími skupinami, které jsou v daném kontextu obecně stigmatizovány vs. těmi, které nejsou. V tomto ohledu tak vlastně nestuduje vliv skupinové příslušnosti, ale skupinového stigma / stereotypu na naše morální uvažování.

Z teoretického hlediska spočívá přínos práce především v propojení empirického studia vlivu kategorizace / stigmatizace s debatou na poli morální filosofie, která se zabývá tvorbou našich morálních soudů. Práci se tak daří stát na „dvou nohách“ a propojit normativní debaty s výsledky empirických výzkumů. V tom autor navazuje na existující zahraniční literaturu, kterou se snaží obohatit svými experimentálními studii vlivu rozdílu vnímané příslušnosti k odlišným skupinám na Slovensku (Slováci / Romové / Maďaři). Hlavním výsledkem předložené práce je nejen důkaz o vlivu skupinové příslušnosti na několik dimenzí našeho morálního uvažování, ale také specifikace toho, že vliv nemá jen prostá příslušnost k „vnější skupině“, ale příslušnost ke skupině, která je zároveň v daném kontextu stigmatizovaná. Vliv negativního stereotypu působí i navzdory informacím o individuální povaze jedince, které potenciálně narušují skupinový stereotyp.

Práce postupuje v jasně stanovených krocích, nejprve prezentuje teoretickou debatu a debatu předchozích zjištění a na tu navazují tři experimentální studie. Jednotlivé části samy o sobě dávají smysl a jsou jasně strukturovány, byť jazyk celé práce spolehlivě odradí kohokoli, kdo nespadá do úzce scientistně vymezeného žánru vědeckého reportování. To ale při uplatnění textu v podobě jednotlivých časopiseckých studií nemusí být problém. Práce tak koneckonců trochu působí – jako souhrn individuálních studií. Jinými slovy řečeno, chybí jí ty části, které by dokázaly prezentované studie a teoretickou debatu lépe provázat.

Rozhodně bych neřekl, že není jasné, co práce sděluje. Někdy je ale nejasné, jak v konkrétních dimenzích studie navazují na teoretickou debatu. Její jednotlivé sekce měly být zakončeny jakýmsi road-maps hypotéz, které by byly odvozeny na základě dané části teoretické diskuse a takto by sloužily k testování daného segmentu teoretických očekávání. Toto propojení mělo být připomenuto i na začátku studií, kde jsou nyní prezentovány doslova „seznamy hypotéz,“ jejichž návaznost na předchozí část si musí čtenář rekonstruovat sám. V teoretické části se náznaky road-maps nacházejí, ale těm neodpovídá nic v úvodu studií. Studie tak trochu visí ve vzduchoprázdnu a i když obecný argument je jasný, jeho konkrétní dimenze často ztrácejí své teoretické pozadí, což je škoda.

Diskuse práce:

V rámci debaty práce by měl autor jednak explicitně propojit skupiny hypotéz s příslušnými segmenty teoretické diskuse a dále by měl výsledky jejich testování na pozadí existujících debat lépe interpretovat. To v současné verzi také chybí. Vedle hlavního sdělení o vlivu stereotypů v případě slovenských Romů práce (explicitně) nepromlouvá svými výsledky do konkrétnějších debat prezentovaných v úvodu. To je přitom jediná cesta, jak výsledkům získat širší resonanci v odborné komunitě. Jazykem vědy (a zvláště vědy ve Findorově pojetí) je teorie. Co tedy z výsledků ze Slovenska plyne pro debaty prezentované v teoretické části? Co si z nich vezme ten, koho Slovensko primárně nezajímá? Ne všechny hypotézy byly potvrzeny, ale co z toho vlastně věcně plyne? Mohli bychom celkový argument rozložit do nějakých systematičtěji uchopitelných dimenzí a shrnout test podle nich? V tomto ohledu považují práci za zatím nehotovou.

Mám několik dalších konkrétních komentářů a otázek:

(1) Mohl by autor říci, co ho na získaných výsledcích nejvíce překvapilo a proč?

(2) Na s. 14 si protiřečí první dva odstavce – podle prvního není „fundamental attribution error“ univerzální lidskou vlastností, ale je kulturně podmíněn a převládá na Západě (zajímavé!), podle druhého odstavce se ale jedná o „universal human tendency“ (mnohem méně zajímavé). Bylo by možné toto lépe objasnit?

(3) V argumentu hraje důležitou roli širší kontext vztahů jednotlivých skupin, ale jeho popis je spíše stručný a potřeboval by rozvinout (s. 20 – 24). K tomu je třeba diskutovat také status samotného případu Slovenska.

(4) Z hlediska jednotlivých kroků analýzy mi nebyla úplně jasná funkce první – pilotní – studie. První odstavec, který se to snaží na s. 42 vysvětlit, mi nestačí.

(5) Práce by neměla prezentovat výsledky analýz ve formě, kterou poskytuje output programu. Například tabulky, kde jsou namísto popisů proměnných jen jejich labely, jsou jednoduše málo srozumitelné a odpuzující i pro umírněné fanoušky kvantitativní analýzy.

Závěr:

Předložená práce podle mě splňuje požadavky kladené na habilitační práce, jedná se o reálný výzkumný projekt, který řeší společensky i teoreticky důležitý problém. Z metodologického hlediska využívá aktuálních trendů ve společenských vědách a při použití experimentálního designu se snaží o aktivní řešení jeho možných problémů, tj. především řešení problému reprezentativity výzkumného vzorku.

V Praze 6. 2. 2018

doc. PhDr. Ing. Ondřej Císař, Ph.D.